

LBRIS

We know
books

Pia Alimăneștianu

Opera Omnia

**Însemnări din timpul ocupației germane
Dobrogea • Plaiuri oltenesti
Prin Cetatea lui Bucur • Trecutul viu**

Ediție îngrijită și prefață de Monica Pillat

Note explicative de Monica Pillat și Tudor Vișan-Miu

Cuvânt introductiv de Georgeta Filitti la
Însemnări din timpul ocupației germane

Colecția *Distinguo*

Spandugino

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ALIMĂNEȘTIANU, PIA

Opera Omnia : Însemnări din timpul ocupației germane, Dobrogea, Plaiuri olteneste, Prin Cetatea lui Bucur, Trecutul viu / Pia Alimăneștianu ; ed. îngrijită și pref. de Monica Pillat ; note explicative de Monica Pillat și Tudor Vișan Miu ; cuv. introductiv de Georgeta Filitti la Însemnări din timpul ocupației germane. - București : Editura Spandugino, 2024
ISBN 978-630-6543-58-8

I. Pillat, Monica (ed. ; pref. ; note)

II. Vișan Miu, Tudor (note)

III. Filitti, Georgeta (pref.)

821.135.1

Edițiile princeps: *Însemnări din timpul ocupației germane*, București, Imprimeriile Independența, 1929; *Dobrogea. File trăite*, Craiova, Scrisul Românesc S.A., 1936; *Plaiuri olteneste*, Craiova, Scrisul Românesc S.A., 1938; *Prin Cetatea lui Bucur. Schițe*, București, Cartea Românească, 1940; *Trecutul viu. Schițe și amintiri*, București, Cartea Românească, 1940.

Copyright © Spandugino, 2024

Toate drepturile rezervate Editurii Spandugino.

Editura Spandugino

Strada Docenților, nr. 18, sector 1, București

Comenzi telefonice: 0040 737 730 700

Comenzi prin e-mail: office@edituraspandugino.ro

Comenzi online: www.edituraspandugino.ro

Cuprins

Pia Alimăneștianu. O evocare

Prefață de Monica Pillat 13

O observatoare implicată, Pia Alimăneștianu

Cuvânt introductiv de Georgeta Filitti la

Însemnări din timpul ocupației germane 27

Însemnări din timpul ocupației germane

(1929)

1916 39

1917 83

1918 209

Dobrogea. File trăite (1936)

Dobrogea 221

Rustem Bostangiul 223

Colonistele 227

Pustnicul 231

Fata Hogeii 235

Urlichioii 238

Ali din Balcic 243

Vaca Rujița 249

GRADIS	We know books	
Grădina bulgarului Petrov		254
Prin curte		258
Arămarul din Küstenge		264
Hoți de cai		269
Rusniacele		275
Florian		281
Dijmuitul		284
Baidoc		290
Agigea		296
Dascălul		301
La potcovit		308
Baciul Ion		313
Strada Ștefan Mihăileanu		317
Paznicul de noapte		325
La zid		329
Pe tabără		333
Turcii din Durostor		339
În jurul morii Gloria		343
Claca		347
Fântâna turcului		352
Țiganiii căldărari		359
Pescăriile		365
Pe țărmlul mării		371

Plaiuri olteneste (1938)

Plaiuri olteneste	379
Conacul de la Poeni	380

La porcărețu	384
Ciuma și holera	387
La moară	392
Logofătul Drăznea	398
Baba Ana	402
Șitarii	406
Leana, bucătăreasa	410
Răstoaca	414
Domnul Tudor	418
Frunză verde, nucă seacă	422
Cula	427
Ioana din Costești	433
În Mănăstirea Govora	437
Ca pe Olt	440
Maica Maximila	445
Casa cu draci	449
Când urcai pe dealul Cernei	453
Preotul din Izlaz	456
Ocolul silvic din Sadova	460
Sf. Nicodim	464
Doctorul din Cărăula	467
Prin Curtea Domnească	472
Anghelina	476
La Târgu-Jiu	482
În pădurea Tismanei	485
Olarul din Glogova	489
Nedeea	493

IBDIS We know books	
Ionița de la Titirlești	497
Cojocarul Bratiloveanu	501
Țiganii rudari	507
Pe malul Dunării	510

Prin Cetatea lui Bucur. Schițe (1940)

Cetatea lui Bucur	517
Țigăncile florărese	518
Ionică nebunul	526
Micul cursar	531
Părintele Greghentie	536
În Parcul Carol	539
Domnul Paladă	545
Mina de aramă	550
Turcu	555
Curtea Domnească	559
Pictorul Ademian	563
Dâmbovița, apă dulce	568
O zi la tribunal	573
Radu Vodă	578
Iapa lui moș Ion	583
Ultima lecție	589
La Băneasa	595
Lelița Anca	599
Gropăreasa	605
Un patriot	609
Doctorul Penescu	615

În singurătate	621
Argintarul	625
Lăptăreasa din Fundenii Doamnei	630
Cu flașnetă	634
Tănase Nedelcu	639
Terasa	645
Gherghina	651
La Mănăstirea Țigănești	656
Mahalaua Cotrocenilor	662

Trecutul viu. Schițe și amintiri (1940)

Din tinerețea lui Sandu Cintianu	669
Slatina	683
La Craiova	693
Izvorul tămăduirii	726
Niculae Popa	738
Pe Olt	743
Scrisori din Florica	763

Pia Alimăneștianu. O evocare

Pia Brătianu¹ (1872–1962), fiica cea mai mică a soților Ion C. și Caliochia Brătianu, era cunoscută în familie sub numele de „Pia mică”, iar mai târziu, nepoții îi spuneau Lelița, adică „mătușa tânără”. În cartea ei *Din viața familiei I.C. Brătianu*, Sabina își descrie astfel sora: „Pia, cu ochii negri și sclipitori, cu lungi bucle aurii, durdulie și iubitoare, era răsfățata tuturor. Fiecare o considera ca cea mai drăgălașă și numai grație bunei ei naturi n-a devenit nesuferită”².

De timpuriu, mezina se mândrea nu numai cu celebrul ei părinte, ci și cu frații mai mari, Ionel, Dinu și Vintilă (care aveau să joace, fiecare, un rol important în politica liberală a României, mai cu seamă în timpul Primului Război Mondial, dar și în perioada interbelică). Ca și ceilalți copii Brătianu, ea a primit o educație aleasă, avându-i

¹ Căsătorită cu economistul Alexandru Alimăneștianu, proprietar, om politic liberal, deputat, senator.

² Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei I.C. Brătianu, 1821–1891*. Ed. Universul, București, 1933.

ca profesori particulari pe Spiru Haret și Ion Bănu. A luat bacalaureatul în 1899 la Colegiul „Sfântul Sava”, obținând *magna cum laude*.

Dacă Mariuța (căs. Pillat), cu înclinații spre pictură, beneficiase de o educație artistică rafinată, devenind mai târziu doamna de onoare a reginei Maria, dacă Tatiana (căs. Nicolae-Dorobanțu) luase lecții de canto și înființase un club de muzică al doamnelor din elita societății românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Sabina (căs. Cantacuzino) și Pia au optat pentru scris, considerând că istoria familiei din care făceau parte trebuia să dăinuie și să fie cunoscută și de generațiile viitoare. Amândouă au lăsat mărturie impresionantă despre perioada 1914–1918, Pia, în *Însemnări din timpul ocupației germane* (Imprimeriile Independența, str. R. Poincaré, București, 1929), iar Sabina, în volumul al doilea al cărții ei *Din viața familiei I.C. Brătianu*, intitulat *Războiul. 1914–1919* (Ed. Universul, București, 1937). Mai apoi, Pia și-a dedicat scrierea memoriei mamei sale și fratelui Ionel Brătianu, pe când Sabina și-a închinat volumul „Soldatului necunoscut” care, prin jertfa sa pe câmpul de luptă, a împlinit visul României Mari.

Cartea Sabinei Cantacuzino, mai elaborată și mai unitară în ansamblu, se bazează pe notațiile din jurnalele ei, ținute de-a lungul vieții, și demonstrează interesul autoarei pentru istorie. Scrierea Piei e frustă, neprelucrată, ea izvoarăște direct și spontan din experiențele ei personale și de

aceea are căldura și violența unor scene trăite pe viu. În același timp, *Însemnările* au darul autenticității, dar și al fervorii patriotice care i-a animat pe Brătieni în acele vremuri tulburi. Pătimașă, curajoasă, demnă și mândră de familia ei, Pia nu s-a sfiit să-și spună cu aplomb părerea, să fie necruțătoare cu germanofiliile conservatori ca Petre Carp și să critice aspru compromisiunile gazetărești ale lui C.G. Stere. Jurnalul ei arată, totodată, talentul unei scriitoare în devenire, care își face din imaginație o armă de luptă și intră dezinvolt în roluri fictive pentru a-și impune punctul de vedere. Așa se explică de ce, în scrisorile deschise¹, adresate cu vehemență lui Constantin Stere și publicate în presa vremii, ea semnează sub pseudonime ca „O femeie din popor” și „Dama voalată”.

În vremea ocupației germane, împreună cu Sabina și Mariuța, Pia a lucrat ca soră de caritate la Spitalul nr. 108 de contagioși din București și a participat la inițiativele Crucii Roșii pentru ajutorarea populației civile. Alături de Mariuța, Sabina și Tatiana, Pia s-a străduit să contribuie la binele obștesc printr-o serie de proiecte culturale, educative și caritabile, prezidând înființarea unor asociații, așezăminte școlare sau de binefacere ca: Liga Națională a Femeilor Române, Universitatea Liberă, Casa Copilului, Școala de educatoare de puericultură din București.

¹ Scrisorile sunt reproduse în cartea *Însemnări din timpul ocupației germane*, Imprimeria Independența, București, 1929.

Spre deosebire de surorile ei, Pia nu s-a grăbit să se mărite, revărsându-și grija și iubirea atât asupra mamei, cât și asupra nepoților, preferatul ei rămânând Ion Pillat. Acesta, împreună cu fratele lui, Nicolae, și cu sora lui, Pia, își făceau lecțiile supravegheați de ea.

„Erau asemeni copiilor din povestirile contesei de Ségur, disciplinați prin pedepse și răsplățiți prin jocuri și recompense”, observă Cornelia Pillat.

„Aceste istorioare erau traduse din limba franceză de Lelița – la vârsta de 80 de ani – în amintirea propriei sale copilării. Recitite acum de mine, mi s-au părut crude și îndemnând la prefăcătorie, căci ilustrau principiile educației victoriene. Precum eroilor romanului Contesei de Ségur, [din] *Les vacances*, cărora li se construise o căsuță în pădure, tot astfel și copiilor Pillat, Ion, Pia și Nicolae, li se făcuse una în copac și la culesul cireșelor plecau într-o căruțioară trasă de un măgăruș”¹.

„Mătușa Pia – își amintea Nicolae Pillat² – a fost pentru noi o a doua mamă, profesoară și prietenă. Lua parte la jocurile noastre, venea cu noi mereu în plimbări și excursii, iar

¹ Cornelia Pillat, *Ofrande. Memorii*, Ed. Humanitas, București, 2012.

² Nicolae I. Pillat, *Siluețe din familia Brătianu*, Ed. Vremea, București, 2008.

când pleca la Karlsbad cu bunica, eram foarte măhniți, nepuținând suporta despărțirea, fie ea doar o lună... Lelița venea des la Paris¹ să ne vadă... Pe 14 iulie dansam cu mătușa în piețele publice... Mereu gata să ajute, era totdeauna prezentă, dacă aveai nevoie de ajutorul sau dragostea ei”.

Cornelia Pillat comentează motivul pentru care Pia Brătianu s-a căsătorit mai târziu:

„Fusesse sora preferată a lui Ionel Brătianu, care a avut atâta nevoie de ea ca secretară, încât, deși înconjurată de curtezani, el nu a eliberat-o decât după căsătoria lui, în februarie 1907, cu Eliza Știrbei², fosta soție a lui Alexandru Marghiloman. Lelița a fost însoțitoarea și a îngrijit-o apoi pe bătrâna sa mamă și abia după moartea acesteia, care s-a întâmplat în 1920, s-a căsătorit, la vârsta de 50 de ani, cu Alexandru Alimăneștianu. Acesta purta barbișon ca Titu Maiorescu și se bălăba când se înfuria. Casa avea pe o latură o grădină așternută cu un covor de iarbă, mărginit de copaci mediteraneeni care înfloreau incandescent primăvara”³.

Alexandru Alimăneștianu, diplomat, economist și bancher, școlit la Paris, Berlin și Londra, era un om delicat

¹ Ion și Nicolae Pillat și-au făcut liceul și studiile superioare la Paris.

² Eliza Brătianu (1870–1957), n. Știrbey, soția lui Ion I.C. Brătianu, căsătorită anterior cu Alexandru Marghiloman; sora lui Barbu Știrbey.

³ Cornelia Pillat, *op. cit.*

și generos, care s-a dedicat, ca și soția sa, operelor de caritate. El a încurajat-o pe Pia să-și reia scrisul și așa s-au conturat în timp „schițele și amintirile” ei, în volumele: *Dobrogea. File trăite* (Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1936), *Plaiuri oltenesti* (Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1938), *Prin Cetatea lui Bucur. Schițe* (Ed. Cartea Românească, București, 1940) și *Trecutul viu. Schițe și amintiri* (Ed. Cartea Românească, București, 1940). Alexandru Alimăneștianu s-a stins din viață la șase ani după apariția ultimelor scrieri ale Piei.

La funeralii a fost prezentă și Cornelia Pillat, care povestea:

„Asistasem și eu, în 1946, la înmormântarea, la Florica, a lui Alexandru Alimăneștianu, soțul Leliței. Pe larga terasă din fața grațioasei capele, ridicate după planul arhitectului Leconte de Noyou și în care au fost adăpostite sarcofagele Brătienilor, se afla așezat catafalcul cuprins, ca și asistența, sub cupola imensă a cerului albastru de toamnă. Îmi spuneam atunci că ceremonialul la care asistam repeta atâtea altele petrecute în același decor, schimbat doar de anotimpul morții respective, ceea ce îmi dădea un ciudat sentiment împăcat al continuității, căci nu bănuiam atunci că, în anii ce vor urma, Brătienii rămași în viață vor muri în închisori. Dar atunci, după înmormântare, Dinu Brătianu, cu părul și

barba albe, a prezidat elegant și cumpănit masa, având-o lângă el pe sora sa, Lelița, ca o mică pasăre neagră, dezorientată. Era înconjurat de rude, de fiii și surorile sale, care făceau glume pe șoptite în timp ce micile lui nepoate, Anie și Dina, se jucau pe sub masă”¹.

Perioada care a urmat după tristul eveniment a fost din ce în ce mai sumbră pentru Pia Alimăneștianu. Locuința familiei Pillat din strada Pia Brătianu, redenumită Olga Bancic, iar pe urmă Al. Philippide, a fost naționalizată, iar Lelița, care locuia la parter, a trebuit să se mute într-o odăiță la demisol.

În copilărie, mergeam adesea împreună cu părinții la stră-stră-mătușa mea, Lelița. Străbăteam coridorul întunecos al demisolului casei de pe str. Olga Bancic nr. 9 din București. Mirosul jilav de vechi și de stătut al zidurilor mă umplea de o disperare fără margini, iar odaia albicioasă, unde ne primea bătrânică slabă, cu obrazul palid ca pergamentul, avea ceva sepulcral, care mă amuțea din prima clipă. Auzeam fără să ascult glasurile care se împleteau în aer, deasupra mea, așteptând cu răbdare momentul când Lelița deschidea ușa dulapului cenușiu, ca să ia de pe raftul de sus o pungă brodată. Din ea avea să-mi dea o bomboană

¹ *Ibidem*.